

Утоплена (1841)

Шевченко Тарас Григорович

Вітер в гаї не гуляє —
Вночі спочиває;
Прокинеться — тихесенько
В осоки питає:
«Хто се, хто се по сім боці
Чеше косу? хто се?..
Хто се, хто се по тім боці
Рве на собі коси?..
Хто се, хто се?» — тихесенько
Спитає-повіє
Та й задріма, поки неба
Край зачервоніє.
«Хто се, хто се?» — питаєте,
Цікаві дівчата.
Ото дочка по сім боці,
По тім боці мати.
Давно колись те діялось
У нас на Україні.
Серед села вдова жила
У новій хатині,
Білолиця, кароока
І станом висока,
У жупані; кругом пані,
І спереду, й збоку.
І молода — нівроку їй,—
А за молодую,
А надто ще за вдовою,
Козаки ордою
Так і ходять. І за нею
Козаки ходили,
Поки вдова без сорома
Дочку породила;
Породила, та й байдуже;
Людям годувати
В чужім селі покинула:
Отака-то мати!..
Постривайте, що ще буде!
Годували люди
Малу дочку, а вдовиця
В неділю і в будень
З жонатими, з парубками
Пила та гуляла,
Поки лихо не спіткало,

Поки не та стала:
Незчулася, як минули
Літа молодії...
Лихо, лихо! мати в'яне,
Дочка червоніє,
Виростає... Та й виросла
Ганна кароока,
Як тополя серед поля,
Гнучка та висока.
«Я Ганнусі не боюся!» —
Співає матуся;
А козаки, як хміль отой,
В'ються круг Ганнусі.
А надто той рибалонька,
Жвавий, кучерявий,
Мліє, в'яне, як зустріне
Ганнусю чорняву.
Побачила стара мати,
Сказилася люта:
«Чи бач, погань розхристана,
Байстря необуте!
Ти вже виросла, дівуєш,
З хлопцями гуляєш.
Постривай же, ось я тобі!..
Мене зневажаєш?
Ні, голубко!»
І од злості
Зубами скрегоче.
Отака-то бува мати!..
Де ж серце жіноче?
Серце матері?.. Ох, лихо,
Лишенько, дівчата!
Мати стан гнучкий, високий,
А серця — не мати.
Ізогнеться стан високий,
Брови полиняють,
І незчується; а люди
Сміючись згадають
Ваші літа молодії,
Та й скажуть — ледащо!
Тяжко плакала Ганнуса,
І не знала, за що,
За що мати знущається,
Лає, проклинає,
Своє дитя без сорома
Байстрям нарікає.

Катувала, мордувала,
Та не помагало:
Як маківка на городі,
Ганна розцвітала;

Як калина при долині
Вранці під росю,
Так Ганнуся червоніла,
Милася сльозюю.
«Заворожена!.. стривай же! —
Шепче люта мати.—
Треба трути роздобути,
Треба йти шукати
Стару відьму!»

Найшла відьму,
І трути достала,
І трутою до схід сонця
Дочку напувала.
Не допомгло... Кляне мати
Той час і годину,
Коли на світ породила
Нелюбу дитину.
«Душно мені; ходім, дочко,
До ставка купатись».
«Ходім, мамо».
На березі
Ганна роздяглася,
Роздяглася, розкинулася
На білій сорочці;
Рибалонька кучерявий
Мліє на тім боці...
І я колись... Та цур йому!
Сором — не згадаю.
Як дитина, калиною
Себе забавляє,
Гне стан гнучкий, розгинає,
На сонечку гріє.
Мати дивиться на неї,
Од злості німіє;
То жовтіє, то синіє;
Розхристана, боса,
З роту піна; мов скажена,
Рве на собі коси.
Кинулася до Ганнусі
І в коси впилася.
«Мамо! мамо! що ти робиш?»
Хвиля роздалася,
Закипіла, застогнала —
І обох покрила.
Рибалонька кучерявий
З усієї сили
Кинувсь в воду; пливе, синю
Хвилю роздирає,
Пливе, пливе... от-от доплив!
Пірнув, виринає —

І утоплену Ганнусю
На берег виносить,
Із рук матері заляклих
Виринає коси.
«Серце моє! доле моя!
Розкрий карі очі!
Подивися, усміхнися!
Не хочеш? не хочеш!»
Плаче, пада коло неї,
Розкрива, цілує
Мертві очі. «Подивися!..
Не чує, не чує!»
Лежить собі на пісочку,
Білі рученята
Розкидала; а за нею
Стара люта мати:
Очі вивело із лоба
Од страшної муки;
Втербила в пісок жовтий
Старі сині руки.
Довго плакав рибалонька:
«Нема в мене роду,
Нема долі на сім світі,—
Ходім жити в воду!»
Підняв її, поцілював...
Хвиля застогнала,
Розкрилася, закрилася —
І сліду не стало...

З того часу ставок чистий
Заріс осокою;
Не купаються дівчата,
Обходять горою;
Як угледять, то хрестяться
І зовуть залятим...
Сумно-сумно кругом його...
А вночі, дівчата,
Впливає з води мати,
Сяде по тім боці;
Страшна, синя, розхристана
І в мокрій сорочці,
Мовчки дивиться на сей бік,
Рве на собі коси...
А тим часом синя хвиля
Ганнусю виносить.
Голісінька, стрепенеться,
Сяде на пісочку...
І рибалка впливає,
Несе на сорочку
Баговиння зеленого;
Поцілує в очі —

Та і в воду: соромиться
На гнучкий дівочий,
На стан голий подивиться.
І ніхто не знає
Того дива, що твориться
Серед ночі в гаї.
Тільки вітер з осокою
Шепче: «Хто се, хто се
Сидить сумно над водою,
Чеше довгі коси?»

С.-Петербург,
декабря 8, 1841 року

Постійна адреса: http://ukrlit.org/shevchenko_taras_hryhorovych/utoplana